

Redacția și Administrația
Budapesta, VIII, Conti-ctca 4.

Aci sunt a să trimite toa
felul de scrisori, cereri și
bani. Tot aci să primesc
anunțuri cu prețurile cele
mai moderate.

Un număr 8 fileri.

ADEVÉRUL

ORGANUL PARTIDULUI SOCIALDEMOCRAT DIN UNGARIA

ABONAMENTUL:
Pentru Austro-Ungaria:
Pe 1 an — 4 coroane
Pe 1/2 an — 2 coroane
Pe un 1/4 an — 1 coroane.
Pentru străinătate:
Pe 1 an — 6 coroane
Pentru America:
Pe 1 an — 2 dolari

Foaie pentru poporul muncitor român

Redactată de un comitet

Apare în fiecare Vineri.

Partidul nostru socialdemocrat a adresat următorul apel:

Către poporul Budapestei

Muncitori! *Tovarăși!*

Mercuri 30 Octomvrie, „parlamentul ungar“ va ține din nou o ședință. Cu alte cuvinte, în acea zi, banda ce se numește „partidul național“, ales prin banii țării și prin tuică.

sub scutul lui Pavlik

va porni dela clubul lor în parlamentul de pe malul Dunării, parlament murdărit de neligiururile sale.

Ce scop are această comedie parlamentară? Cine mai speră ceva dela acest parlament?

Cine nu știe că 'n Ungaria nu mai există parlament? Cine nu știe că soarta acestei țări nenorocite nici pe vremea celei mai erunte tiranii ale lui Bach, n'a fost condusă în chip mai volnic centra voinței poporului, ca pe timpul guvernului „constituțional“ al lui

Pavlik, Tisza, Lukács și Francisc Iosif.

Pentru ce a chemată cu toba faimoasa societate a „muncșilor“?

Poate ca să ridice la lege votul universal cinstit, făgăduită de toți șarlatanii cari au ajuns la putere în aceasta țară în ultimii zece ani? Sau poate ca să făurească alte legi cari să gătuie și mai mult poporul din Ungaria și mai ales din Budapesta în această „iarnă războinică“ de către banda uci-gașă de cămătari? Din contră. Ședința de Mercuri. n'are alt scop decât

ca să fim pregătiți pentru măcelul în massă

pentru război.

Și ca să facă aceasta cu putință, partidul guvernamental va trebui să întregască sutele de milioane ce le-a votat până acum.

Poporul însă poate să meargă de răpă, poate să flămânzească, să sufere și să nu cugete să-și îmbunătățească soarta! *Să tolereze, să îngăduie aceasta, celce este laș! Proletariatul conștient de clasă, al Ungariei, însă, și până acum n'a tolerat, ceiace turbatul Tisza cu banda sa a faurit contra proletariatului. Și adunările de Mercuri seara să dovedească aceasta. De aceea cine este socialdemocrat, și e pătruns încă de conștiința cetățenească, acele să vie la*

Adunările populare de Mercuri.

Peste câteva zile, după 30 Octomvrie, se intrunesc Delegațiunile pentru a cere și ele jertfe de bani și sânge. Și Regele sau locuitorul său va veni la Budapesta, și diplomații, cari s'au priceput atât de bine să asigure pacea popoarelor balcanice, vor fi aici. Din toate aceste motive, este foarte important ca la adunările noastre populare să ia parte zeci de mii de muncitori.

Cu salut frățesc:

**Partidul socialdemocrat
al Ungariei.**

Războiul în Balcani.

**Constatări și fapte. — Dr. Racovski despre cauzele războiului.
— Ce puteri stau față în față. — Turcia până acum bătută.**

De câteori gândurile mele răslețe ajung până la nelămurita moarte, de atâtea ori rămân incurecat și pătruns de frică neînțeleasă... Intocmai așa cugetând asupra războiului din zilele noastre, rămân nedumerit, știind că războiul nu e altceva decât moarte și dezastru fără seamăn... Și când mai știu că această vărsare de sânge se face numai la porunca domnilor și fără voia poporului, nemulțumirea mă cuprinde și mai mult...

Cetesc în mai multe ziare „naționale“ constatarea că „războiul nu e altceva decât o pornire firească a omenirii, repetată din timp în timp“... Mă gândesc cu durere cum profitează fii poporului înstrăinați, ca să însuflă inimile și mințile celor mici, a întregii gloate ce constituie omenirea...

Viu să le spun acestor scăpătați, cât și altor propagatori ai războiului, că războiul nu e nici decum o „pornire firească a omenirii“... Războiul din zilele noastre e un mijloc de apărare a intereselor coroanei și a clasei capitaliste. Și ca să fiu și mai stăruitor asupra lucrului, voi spune că războiul izbucnit în Balcani nu s'a început din indemnul și cu știrea aceluia popor dela care sunt răpiți sute și mii de tineri și bărbați.

Războiul din Balcani s'a aprins numai din vederile unor regi spre a-și întinde granițele cu un pas sau doi mai departe. Diferitele provincii, ce Muntenegru, Bulgaria, Serbia sau Grecia voesc să le ocupe, nu sunt strâns legate de soarta popoarelor nedreptățite, ci numai de interesele unor regi de curând formați. Nu mai amintesc de interesele capitalului, pe cari le aflăm pretutindeni...

În Balcani curg râuri de sânge, și nu se află nici o putere în stare să impiedice măcelul. Și lucru cel mai dureros și mai mârșav e că și de data asta provocătorii războiului, se folosesc de religie, în numele ei cică duc războiul sfânt. Invoacă ajutorul celui închipuit de sus asupra unei oștiri sau alteia, spre a putea mai cu spor răpune pe dușmanul închipuit... care nu este altul decât un frate... Degustător și murdar rol joacă minciuna cea mai rea a timpurilor: religia. În loc să-și implinească poruncile Dumnezeuului ei, care zice: „Să nu ucizi!“ scârboasa religie a regilor și domnilor zice: „În numele crucii Domnului, ucide!“... Oare asta e iubirea lor de oameni?..

Și dacă vom cerceta pe bieții luptători inconștienți, vom găsi că grosul oștirilor se alcătuește din poporul de rând, din poporul muncitor. Tocmai de aceea acum, mai mult ca oricând, acest popor muncitor știe că dacă Bulgaria, Serbia, Grecia sau Muntenegru își va alipi vre-o provincie din Turcia, el, poporul, și pe mai departe va fi nodreptățit și exploatat în acelaș mod ca mai înainte... ba poate mai aspru...

Dă aceea, noi muncitorii, judecând războiul, nu putem decât să-l condamnăm, sus și tare... Să ne deschidem ochii și să vedem curat unde ne este scăparea noastră. Singura noastră mântuire e în partidul nostru

socialdemocrat. Să căutăm să intrăm cu toții în acest partid și să lucrăm pentru înfăptuirea idealului luminos, care nu știe de războirea sălbatică a fraților de acelaș trai... Să facem ca să nu mai existe granițe politice și desrobire de rase și credințe... Singura noastră credință să fie: „Iubește pe deaproapele tău ca pe tine însuși!“

Când vom conlucra în acest fel, atunci vom putea privi, noi sau copiii noștri, mândrul răsărit al unei vieți ce nu știe să se folosească de arma cea mai necinstită a timpurilor care este războiul! —n.—g.

Dr. Racovski, fruntașul social-democrației din România despre cauzele războiului.

Confratele nostru „Népszava“ a întreprins o anchetă despre cauzele războiului în Balcani. Într'un număr al său din săptămâna trecută, a publicat răspunsul tovarășului nostru dr. Cristian Racovski, unul din cei mai buni cunoscători ai situației din Balcani. Dânsul face destăinuirii senzaționale asupra politicii iezuitice a diplomației vieneze și arată că a fost drept punctul de vedere al socialdemocrației ungare, care dela începutul frământărilor în Balcani, a susținut că singurele răspunzătoare de războiul care va izbucni sunt intrigele diplomației vieneze și propunerea contelui Berchtold, Dr. Racovski arată apoi că 'n acelaș timp când diplomația vieneză a legat pretenția cu Turcia, în taină a tratat cu acei cari vor să împartă Turcia între dânsii. Mai departe, tovarășul nostru, spune că nu numai răsculații din Albania, ci și revoluționarii din Macedonia sunt plătiți de ministerul de externe al Austro-Ungariei.

„Cu toată liniștea se poate afirma că 'n ultimii ani, Austria a jucat un rol mult mai primejdios în chestiile balcanice decât Rusia. Fapt e că alianța statelor balcanice este numai opera Rusiei, care va sprijini mai departe aceasta alianță, pe sub mână, cu bani și arme, și cu tot ce va avea trebuință.

Trebuie însă să se știe că această alianță a atras după sine o altă alianță, cea între Austria și Bulgaria. Austro-Ungaria a urmărit totdeauna o politică de cuceriri, căutând aliați în toate părțile. Când acum trei săptămâni — serie dr. C. Racovski — am fost în Turcia — am aflat că cercurile oficiale turcești suspicionează Austria, că se află în dosul statelor balcanice. Aceasta bănuială a fost întărită de două împrejurări:

Întâi, situația Austro-Ungariei, că ea își poate lărgi teritoriul numai în spre Balcani. Ocuparea, apoi anexarea Bosniei și Herțegovinei, erau primul act al dramei, iar cel din urmă act ar fi cucerirea Albaniei și Macedoniei, precum și anexarea Salonicului. Încă dela 1876 există o înțelegere între Rusia și Austria pentru împărțirea Turciei.

Acum Austria sprijină pretenziunile Bulgariei în Turcia, iar Rusia pe acelea ale Serbiei. Dela 1908 a început conlucrarea Bulgariei cu Austria. Proclamarea neațărănărei Bulgariei și anexarea Bosniei și Her-

tegovinei s'au întâmplat în același timp. Prietenia Austriei în Bulgaria a luat mai târziu forme concrete, așa că în Orientul întreg regele Ferdinand al Bulgariei este socotit ca reprezentantul Austriei în Bulgaria.

Răspunsul tov. dr. Rakovski se termină astfel: Războiul a început. Dela biroul internațional se cunosc silințele partidelor socialiste din Balcani, cari s'au ridicat contra războiului. În momentul de față, partidele socialiste din Serbia, Bulgaria și Grecia sunt paralizate cu totul în munca lor. Organizațiile sindicale sunt goale. Toți membrii lor sunt în război. Numai în România continuăm lupta, am demonstrat în întreaga țară contra războiului. România nu va merge la război nici când Austria o va cere.

Sarcina voastră, adică a tovarășilor, unguri și austriaci este să feriți Europa de un război general, și prin aceasta salvați pe tovarășii înșiși.

Cunoaștem lupta ce a început-o întregul proletariat al monarhiei austro-ungare contra războiului și vă urăm deplin succes.

București.

Cristian Racovski.

Ce puteri stau față în față.

Un specialist austriac arată că în valea Mariței stau față în față 170.000 de Turci și 150 mii de Bulgari.

Dacă nu se sporește numărul Bulgarilor cu vre-o armată sârbească, Turcii sunt aici mai tari cu atât mai mult cu cât zilnic sosesc oști din Asia și se îndreaptă în această parte.

În Macedonia stau Turcii mai prost. Au două oști de câte 40.000 de oameni, una la Ueskiub și alta la Serres. În fața acestora Sârbii și Bulgarii au la Vrania și Chiu-stendil, cel puțin 100.000. Iar Grecii 70.000.

Neapărat și în Macedonia au sosit și sosesc zilnic oști din Asia.

În valea Mariței, Turcii au de partea lor numărul; dincolo, numărul e de partea creștinilor. Dar în război izbânda nu atârna numai de număr.

Talentașii căpeteniilor, pregătirea ostașilor, organizarea tehnică, serviciul de aprovizionare cu ale hranei și muniții, joacă rol hotărâtor.

Specialistul zice că poate armata bulgară pentru care s'a făcut mari cheltueli și muncit foarte mult, e mai bună decât a Turcilor.

Bulgarii au făcut mereu manevre mari; pe când Turcii le fac abia de când a ajuns pe tron sultanul de astăzi. Von der Goltz a făcut mult pentru organizarea armatei turcești; dar e întrebarea ce înrăurire a putut avea asupra sufletului turc războiul din Africa (și pierderea Cirenaicei și Tripolitaniei).

Dar poziția Turcilor este foarte rea în Macedonia. Li amenință Sârbii cari au linia Niș-Vrania, Grecii și o armată Bulgară ce înaintează dela Sofia spre miazăzi prin Chiu-stendil.

Armata turcească dela Ueskiub — având în vedere poziția locurilor — ar putea fi împresurată și zdrobită. Totuși Ueskiubul ar trebui întărit și apărat cât mai bine spre a ține în loc pe sârbo-bulgari până s'ar hotără luptele din valea Mariței.

De asemenea și în fața Muntenegrenilor armata turcească e prea slabă și ar fi trebuit întărită. Soarta războiului în Macedonia e în mare parte în mâna Albanezilor. Dela purtarea lor atârna cine va eși biruitor. Albanezii dând sprijin Turcilor ar împiedeca și răscoala Slavilor și Grecilor din Macedonia, deci ar da timp Turcilor să înfrângă în împrejurimile Adrianopolului.

S'ar putea însă ca Turcii să întrebuințeze și armata de lângă Salonic pentru apărarea văii de sus a Vardarului. În adevăr, înaintarea Grecilor spre Salonic se va face foarte anevoie, căci locurile sunt tari și le-ar putea ține un număr neînsemnat de Turci și Albanezi.

În folosul Turcilor este încheierea păcii cu Italia; căci au putință a aduce oști dela Smirna etc., pe apă la Salonic. Pe de altă parte, flota turcească va ataca, de bună seamă, porturile bulgare și grecești.

Milioanele ce Turcia primește dela Italia pentru încheiere păcii cum și tezaurul lui Abdul-Hamid (fostul sultan al Turciei), care le-a sosit din Germania — la 90 de mil. cor., dă putință Turciei a face cheltuelile cerute de război.

Izbânzile oștirilor bulgare, sârbe, elene și muntenegrene.

Turcii n'au noroc. De zece zile de când războiul e în toi, sosesc mereu vești cari sunt în defavorul oștirilor turcești: Mai ales zilele de Joi, Vineri și Sâmbătă, au fost adevărate dezastre pentru armatele Sultanului.

Toate statele balcanice au pătruns tot mai mult cu forțele lor militare în împărăția turcească. Bulgarii au cucerit rând pe rând cetățile turcești Kirkkilisi, Dimotika, Baba Eski, Buna Hisar, punând mereu pe fugă armatele turcești.

Sârbii au avut de luptat cu turcii la Kumanovo, respingându-i cu mari pierderi, și au înaintat apoi până în ipima Turciei, la Ueskiub. Muntenegrenii sunt pe cale să cucerască Skutari, iar Grecii de asemenea pătrund în Turcia fără să întâlnească mari împotriviri din partea Turciei — aceasta e situația de până acum a războiului în Balcani, — cari înseamnă o prăbușire a imperiului turcesc.

Viața politică și socială.

ÎN ȚARĂ.

Cum înțelege guvernul pacea cu opoziția. — Proclamația partidelor opoziționiste. — Ședința Camerei. — Armata împiedică pe deputații obstructioniști să intre în parlament.

Guvernul prinde să-și dea seamă tot mai bine de greaua situație în care se află, și de aceea vine mereu cu propuneri nouă de pace către opoziție, propuneri cari cuprind de toate, numai aceia ce cer partidele protivnice: îndepărtarea lui Lukács și Tisza din fruntea treburilor țării — asta nu. În conferența partidului guvernamental, ținute zilele trecute, Lukács a recomandat partidului să se propuie opoziției ca să ia parte la ședințele delegațiunii, punându-i-se la dispoziție opt locuri, iar în parlament să se aleagă o comisiune din membrii tuturor partidelor cari să lucreze la schimbarea regulamentului Dietei.

FOIȘOARA ADEVÉRULUI.

MATEIU ION CARAGIALE*)

TRĂNTORUL.

În trândavă-aromeală, stă tolănit grecește Urmașul lor. Urât e! bondoc, șasiu, peltic; El antereu alb poartă, mătânii și ișlic; În puf, în blăni și în șaluri, se ngrașă și dospește

Și gura-i strâmbă numai măscări bolborosește; E putred, deși tânăr: sârmanu-a fost de mic Crescut pe mâini străine. El joacă din buric, Înjură, se răzgăie și râde-apoi proteste.

Il leagănă maneaua, e veșnic beat de vutcă, Să'ncalece i-e frică, pe brațe-l duc la butcă; Dar el, ce os de Domn e, și viță de împărat

Ades, fără a-și da seama, își mângâie hangerul, Și, când în fața morții odată s'a aflat, În trântorul becisnic s'a deșteptat boerul.

DIN VIAȚA EMIGRANȚILOR.

De: Desmoștenitul.

Patru ani sunt de când vânturile pribegiei m'au bătut și pe mine în America fără să voiesc. Și ce să vă spui deocamdată despre pământul dolarului?

Haid, să vă istorisesc o viață tragică.

Intr-o Joi dimineața, luna lui August 1908, trenul de marfă m'a adus pe gratis din Cicago până în Omaha-sudică. După ce am

*) Fiul regretatului maestru Ion Luca Caragiale.

coborât, m'am furișat printre vagoane d'a dreptul la fabrica de carne a lui „Swift și Comp.“ care era depărtare de gară de un chilometru.

La poarta fabricii, cât ai bate în palmi m'am pierdut printre cei 500 de proletari în rezervă ai capitalismului. Vardistul dracului pe semne m'a ochit, căci mă căuta uitându-se hoțeste la mine.

După câteva minute l'am dat în păcatele lui pe „Ce folos Andrei“ și am privit și eu la șefii (bași), cari alegeau brațele de muncă ca ciobanii urda din zăr. Un baș uscat, ca cucuta roasă de verme la rădăcină, a venit d'adrechtul la mine și m'a întrebat pe englezește dacă voiesc să muncesc. I-am răspuns:

— Cum să nu voiesc, căci doar de 7 luni nu mai știu ce-i fabrica!

Cu bașul în frunte am plecat 6 inși — 5 români și un colorat uriaș — în fundul fabricii, unde ne-am oprit într-o grădină mare cu scânduri și grămezi de obiecte folosite. Fieștecărui ni-s'a dat câte o lopată și pe urmă am fost puși să curățim de nămol un părau care curgea udul vitelor, vite ce sberau într-o strungă uriașă de groază morții.

— Așa fraților! Tocmai pe noi ne-a așteptat aceasta muncă atât de gingașe? — le-am zis ardelenilor, dintre cari unul îmi răspunse:

— Hei frate, n'avem ce să-i facem. Eu, care am mai lucrat în asta fabrică sunt obișnuit cu lucruri de astea. Alceva însă mă roade la inimă. Novasta mi-a scris de acasă să-i trimit bani cât de mulți ca să plătească porția (darea), căci de nu, ne bate la dubă bordeiul vărui cu mizerie.

Lasă frate, că bun e Dumnezeu și va avea grije și de noi — i-am zis țaranului din nou, care proptindu-se de lopată și-a încruntat fața uscată și mi-a zis:

— Fugi frate cu Dumnezeul cela pe care capitaliștii gheșeftari cu popa în frunte l'au transformat în vitel de aur. Doar' nu vei crede că Dumnezeu veghiază și pe milioanele de fii ai mizeriei, cari de când a început criza de lucru au fost siliți să fure și azi vai, închisorile și ocele americane sunt ticsite cu oamenii nimănu, maghiari, ruși, români, greci, turci etc.

— Ce dracu? — mi-am zis mirat — astfel predică țaranii apostoli, pe pământul lui Columb?

— Știi să citești bade?

— Puțin de tot. Acum merge mai bineșor fiindcă biata nevastă aproape în fiecare lună îmi trimite câte-o psaltire scrisă pe 4 fețe. De doi ani de când sunt aici niciodată nu s'a întâmplat să primesc carte de acasă în care să nu-mi ceară și parale cât de multe!

— Câți copii îți plâng în vatră? Și din ce parte ești?

— Copii am 4. De loc sunt din Brașov, unde advocații mi-au topit două jugăre de pământ, mi-au pus băta pribegiei în mână, traista în spinare și m'au mână pe acest pământ unde am de gând să mă stabilesc pentru totdeauna, căci în țara grofilor s'a prea împuțit brânza pentru țaranii ingenunchiați. E rău însă și aici, mai ales cu criza aceasta de lucru, iscată din cauza alogerii de președinto. De vre-o 8 luni numai cu țărâita muncim, atât doar' ca să nu perim de foame.

La aceasta, opoziția, unită în conferința ei de Marți, a răspuns cu o prodomație către popor, în care se arată, că deputații opoziționiști nici acum nu pot lua parte la lucrările Dietei, unde în locul dreptului domnește volnicia și anarhia. Președintele parlamentului a eschis cu violență 60 deputați din Dietă, și aceasta nu poate funcționa legal. Să protesteze apoi în prodomație contra oricărei lucrări a parlamentului, sub paza polițienească, se protestează contra Delegațiilor nelegale, cari pun noi poveri poporului, contra politicii de cucerire și a amestecului Austro-Ungariei în războiul din Balcani, contra atentatelor la libertatea presei și dreptului de întrunire. Și se hotărăște organizarea tuturor popoarelor din Ungaria pentru cucerirea votului universal.

În dimineața de Mercuri, parlamentul a fost încunjurat de un cordon militar. În totul erau zece batalioane infanterie, se vedeau și câteva companii de bosniaci și honvezi husari — ca pe câmp de război.

La ora 10, vre-o 50 de deputați opoziționiști, urmat de un număr public veneau spre parlament, pe strada de pe malul Dunării. La vederea deputaților, căpitanul cu voce puternică a dat soldaților poruncă: Sus bajonetele!

Apoi către deputați a strigat pe nemțește că nu e voie să treacă pe acolo. După discuții mai îndelungate, între deputați și căpitan, în care cei dintâi au arătat, că armata e plătită de stat și nu de Tisza Pista, ca să împedice pe deputați să-și împlinescă datoria. Opoziționiștii s'au retras, în strigătele publicului. Trăiască republica. Rușine soldaților maghiari.

Sedința Camerei s'a deschis la ora 10 jumătate.

A vorbit în numele opoziției contele Andrassy. D-sa a arătat cu articole de legi cât de incorect e președintele când eschide din Dietă deputații și când se folosește de poliție și armată ca să izgonească opoziția. „Când am văzut armata în fața parlamentului, am avut impresia că sunt în Balcani, în fața Adrianopolului.

Opoziția nu va fi distrusă și buna rânduală nu se va face cu mijloace sălbatice,

polițienești, iar politica lui Lukács merită toată neîncrederea și de aceea opoziția nu poate trata cu dânsul.

A răspuns apoi Tisza și Lukács, îndreptând nelegiuirile și volnicia lor. Andrassy a părăsit Dieta, fără să-i mai asculte.

IN STRĂINĂTATE.

Socialiștii italieni despre pacea cu Turcia.

Partidul socialdemocrat din Italia, cu prilejul încheierii păcii între Italia și Turcia, a publicat următorul apel:

Muncitori, tovarăși! Vestea păcii ne umple de mare bucurie, căci mamelor italiene li se ia teama ce aveau pentru soarta fiilor lor, și apoi se reîntronează valorile culturii, pustiite atâtea vreme de groaznicul război.

În contra războiului și 'n contra tuturor acelor ce sunt răspunzători pentru el, ridicăm încă odată glasul nostru, — ca și anul trecut, când singur partidul socialist a protestat contra războiului, prevăzând desamăgirile, perderile ce trebuie să le aducă poporului o astfel de întreprindere colonială. Și ceia ce-am prevăzut a devenit în timpul războiului cruda realitate. Acum când sunt cunoscute condițiile păcii, vedem că guvernul italian n'a obținut dela Turcia recunoașterea deplină a cuceririi Tripolisului. Pentru a pune stăpânire pe acel pământ sterp din Africa, n'a fost de ajuns numai sângele tinerimei italiene ci și sute de milioane din avutul public. Astea sunt roadele politicii externe a Italiei, condusă de clica dela Curte, fără să se țină seamă de interesele și simțămintele țării.

Pentru rezultate atât de proaste obținute de stăpânirea Italiei, prin războiul ei — plâng acum mii de mame ale Italiei pe fiilor lor perduți în pământul nisipos al Libiei: Mii de tineri zac în spitale sau rătăcesc schilozi pe străzile Italiei, ca martori acuzatori ai nebuniei criminale a războiului.

Muncitori! În acest ceas, partidul socialist vă amintește că războiul acesta colonial, a fost pregătit de finanța clericală, și înțelegeri cu toate partidele reacționare și liberale. Vă cerem să faceți ca aceștia cari au provocat războiul, să-i simtă urmările.

— Hei bade, cu toate aceste, d-ta ești domn pe lângă mine și iată de ce: Păcatele sortii m'a adus pe acest pământ unde toată iarna n'am lucrat, acum însă trebuie să muncesc și ca ziuă simplă numai ca să adun puține parale din cari să-mi plătesc datoria de 60 dolari prietenului meu Negreanu din Cleveland, care astă iarnă mi-a pus la dispoziție traiul vieții unei luni de zile.

După amiazi m'am furisat dinaintea bașului răutăcios și am trecut la un conducător englez, care ne-a pus să descărcăm 5 vagoane cu petriș. În fața vagoanelor era o zidire uriașă cu 5 etaje tot a fabricii, unde în etajul al 2-lea a fost instalată moara în care se măcina gunoii vitelor asasinat. În etajul al 4-lea s'a făcut o reparație a unei măgăzie ce servea morii și de unde trebuiau coborâte niște grinzi uriașe de lemn. Italianul fostul meu baș, de dimineață, cu cei 4 români, coloratul și un sârb care m'a înlocuit, s'au angajat la coborârea grinzilor. Pe o fereastră a magazinei s'a instalat un elevator meșterit de o rotilă pe care se învârtea o funie groasă de care alți lucrători dinăuntrul fabricii au legat prima grindă, au dat-o pe fereastră și-au ținut-o în puterea mâinilor până când va veni Maie*) cu oamenii lui în ajutor.

Pe perețele din afară, pe lângă fereastra cu grinda spânzurată a fost țintită o scară de fer, care servea mai mult pentru caz de foc. Maie l-a somat pe Ion să urce scara până la fereastră, și cu un picior și cu o mână ca și comediantii dela circ să se ție

de treptele scării, iar cu cealaltă mână să treacă funia, care era departe de scară în măsura unui metru. Ion a respins ordinul drăcesc, zicând basului „că n'a venit la America să se dea jertfă morții pentru 1 dolar 50 țenți. Asemenea și ceilalți, când au fost somați pe rând au respins propunerea la o moarte sigură.

Maie, în turbata lui mânie injurând murdar pe lucrători, a urcat singur scara, voinde să le dovedească „că nu e cine știe ce artă mare să te așezi diavolește pe cea scară, la înălțimea alor 30 de metri și să potrivești grinda astfel ca să nu se dea cu vre-un capăt sau altul de peretele zidirei, ca să-l știrbească“.

Soarele de August înfierbânta fără cruțare corpurile bolnave ale bieților zileri cari mergeau și veneau prin curte în sgomotul roabelor de foc, ce cântărea goale 25 de chilograme. Mașinile complicate, cu motoarele lor, cu zeci de mii de cai putere, făceau o gălăgie de nesuferit și cutremurau întreaga zidire a fabricii, unde munceau peste 10.000 de emigranți. Portarul a eliberat un tren propriu al fabricii cu 40 vagoane încărcate cu care, destinate Argentinei, iar alto două trenuri cu diferite materii și obiecte au intrat pe a doua poartă pentru descărcat. Peste 2000 de vite cornute în închisoarea lor sbierau de foame și de groaza morții ce-i aștepta. Porcii grohăiau prin cocine. Niște cocoși se întreceau în „cucuriguri-le“ lor. La poarta ofiului, „trei burți încărcate și o damă aurită“ au ieșit din automobil și au intrat în oficiu să

*) Afurisitul italian (bașul) se chema Matei. Americanii în limba engleză mănătoare de cuvinte neputându-l zice Matei l'au poreclit: „Maie“.

Voi muncitori, cari vi-ați dat îndeajuns tributul vostru de jertfe și sânge, să vă pregătiți de pe acum, pentru ca la alegerile parlamentare pe baza votului universal, ce vor avea loc în curând, să-i dați o lecție meritată. Atunci să fie ceasul tuturor socotelilor“.

Tovarăși!

Muncitori!

Răspândiți pretutindeni foaia voastră „Adevărul“, care apără interesele poporului român!

Adunarea poporală dela Orăștie.

Duminecă 20 Octomvrie secțiunea română a partidului socialdemocrat din Orăștie, a conchemat o adunare poporală pentru a protesta împotriva războiului, și pentru votul universal.

Adunarea s'a deschis la orele 3 d. a. în piața mare. A luat parte peste 2000 persoane. Președinte al adunării au fost ales tov. Ioan Hertă, iar de notar tov. Ilie Ciordărescu. Tov. Hertă deschizând adunarea multumește publicului că a răspuns într'un număr așa de mare. Arată scopul adunării zicând că în Balcani este război, unde se măcelăresc popoarele inconștiente. După aceea arată că socialiștii sunt împotriva războiului și tiraniei, predă cuvântul tov. Ioan Crețu. Într'o vorbire de un cias dânsul a descris pe larg — cum capitaliștii, diplomații și capetele încoronate pun la cale războaiele unde popoarele își găsesc moartea măcelărindu-se între ele. A arătat cum militarismul (cătania) este o plagă care sărăcește poporul și-l nimicește zicând că în Europa sunt peste 4 milioane de soldați în timp de pace, aceste milioane de tineri sunt răpiți dela munca productivă a agriculturii și industriei nefăcând altceva în ani de serviciu decât să învețe a ucide și a face crime.

Zice că socialiștii sunt împotriva armatei permanente și împotriva războaielor. Au amintit cum numai în 8 ani țara noastră a cheltuit 508 milioane pentru tunuri, puști și

— Acesta e cel mai aspru încredințat al fabricii, n'are nici un strop de bunătate omenească. De 22 de ani servește fabrica și la lucrurile cele mai drăcești numai el se angajează! Pe spinarea emigranților, cari au ajuns sub mâna lui și-a făcut ochi buni în fața superiorilor. Din cauza asprimei sale mulți ziuăși i-au măsurat spinarea cu lopețile și cu toate acestea nu voește de loc să-și schimbe purtarea. Iși închipuie că el este Dumnezeu cel mic al fabricii și apoi la urma urmelor, nu-i decât o umbră păpușască, de naștere italian, care fiind și denunțiant ordinar, îl urăsc și muncitorii fabricii și ceilalți bași. Morala lui cum să-ți-o istorisesc? — E un stricat de gradul întâi. La plată dacă-i solvești o parte din leafă, te trecu cu vederea. Duminecă cerșește după butură pe la hordeciile emigranților. Cu bieții lucrători cari nu-l mistuie se poartă hoțeste, intenționat îi oprește la ore

vapoare de război, acești bani sunt storși tot din sudoarea poporului.

A mai relevat că socialiștii din toate țările, duc lupta împotriva războiului și pentru votul universal. Insufletirea au fost mare, toți au condamnat războiul care ne amenință și pe noi. S'a cetit apoi o rezoluție prin care se vestește războiul.

Un popă ca toți popii.

În comuna Tievantul mare este și trăește un popă, mai mult popuță românească, de care abia s'a văzut scăpat poporul din Tievantul mic, căci și acolo era vre-o 10 ani popă. Dacă pe toți credincioși bisericești gr-cat. i-ar întreba cineva, că cine e popa Avel (căci așa-i chiamă pe popa sus numit), apoi ar povesti fiecare o istorie cari în volumuri mari nu ar încăpea, așa de bine a priceput „păstorul bun“ să tundă și să mulgă oile sale. Și ce credeți, tovarășii și fraților, cari cetiți foile noastre cu ce încă nu e îndestulit acest păstor? Să vă spun eu: Popa „nostru“ — ca toți popii de caracterul lui, căci vai, puțini avem din cei înțelepți, zice, că omul ce-și dă copilul la un măestru socialist să învețe măestria, din acela nu se face măestru ci „bicheri“ și că mai bine să-și lege o piatră de grumazi și să sară în apă decât să meargă cineva la un socialist periculos, căci va fi învățatură lipicioasă.

A zis Avel odată către un socialist ca să lase ceva și el pentru sfânta biserică, dar socialistul nevrând să facă aceasta, domnul Avel s'a infuriat ca un jandarm. Și și mai tare s'a aprins focul în el de când socialismul s'a lățit și la românii.

Aceste povești a susnumitului popă le-au mai auzit frații noștri și ne pare numai rău, că oitele popii nu se prea uită la el, ar vedea ei bine că pe când popa predică săracie pe pământ și bogăție pe cealaltă lume, el popa s'a îmbogățit bine de câțiva ani de când e pe aici. Pe lângă că n'a lucrat nimica, el a venit cu reverenda ruptă în spate pe timpul când începea să dea povești atât de bune cum să-i pice mai mult în sacul fără fund.

facă inspectia proletarilor gulerati. Trei zile raniți la mâni și picioare până la sânge, schiopând au părăsit fabrica, pornind spre bordeiele lor mizerabile, ca să-și lege rănilile. În fața vagoanelor cu petriș, Ion și cu tovarășii lui au așezat pe nefericitul și harnicul italian, al cărui cap a fost sfărâmat. Vre-o 40 de inși am sărit din vagoane și am plecat să-l vedem pe Maie, care n'a mai fost de cunoscut, de sângele lui înveninat. Alți lucrătorii fiind înștiințați despre întâmplarea tristă au alergat și ei spre fața locului. Cei trei capitaliști s'au prezentat acolo unde au stat nepăsători cu mâinile în buzunar privind disprețuitor pe Maie, cu ochii lor umflați de bețură și somn.

Unul dintre capitaliști fiind curios despre moartea tragică, a cerut lucrătorilor să-i explice cazul. Sârbul într'o limbă stricată le-a explicat următoarele:

Cât timp a ținut povestea, capitaliștii zimbeau și-și arătau colții, fiindcă limba stricată a sârbului li s'a părut comică exploa-torilor îngânfați.

Doi ambulanți cu patul lor mortual au dus pe italian acasă, unde nevasta și doi copii fură cuprinși de leșin. Adunătura mișcată s'a împraștiat pe la fabrică plângând soarta muncitorului și urându-i odihnă veșnică lui Matei, a cărui răsplată pentru munca de 22 de ani a fost moartea cea mai tragică.

Capitaliștii cu pași greoi și înceți au pornit spre oficiu, îmbrăcați în bluze albe de vară, au urcat automobilul și-au așezat ochelarii și în pufniturile de benzină, au plecat ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic în fabrica lor unde omigranții sunt în robie.

Noi însă, socialiștii, cunoaștem mai mulți becheri cari au fost crescuți ca creștini buni și cu povești de ale lui Avel Pop, fără să fie știut vre-unul de socialism, dar pe socialiști li cunoaștem de oameni cinstiți și mai adevărați creștini ca domnul Avel.

Să ne dea nouă libertatea și raiul pă-mântesc, iar noi le zicem să-și ieie ei raiul etern. N. T.

CUGETĂRI SOCIALISTE.

Luptele între salariați și exploa-tori nu-ș ceva nou. Le întâlnim de pe la sfârșitul veacului de mijloc, în meserii, între calfe și maiștri, de îndată ce aceștia, sub înrâurirea desvoltării producerei de marfe și a mijloacelor de transport, încep să aibă simțimite și năzuinți capitaliste. Mulți dintre ei caută, încă de prin veacul al XV-lea, să-și mărească numărul calfelor, ca să poată trăi din munca acestora, fără ca ei inși să fie nevoiți să lucreze.

Ei încercară cel puțin să-și păstreze par-tea leului. Pentru prima oară se iviră sforțările pentru înmulțirea zilelor de lucru, împuținarea zilelor de sărbătoare și chiar pentru libertatea de a munci Dumineca. Stă-pânii căutară să se despartă de calfe, aceștia trebuiră să se mulțumească acum cu o hrană mai proastă, și așa mai departe. Legăturile familiare se rupseră. Însfârșit, stă-pânii începură să se închidă într'un cerc al lor. Calfele cari nu erau feciori sau gineri de maiștri întimpinău acum mari greutăți, uneori cu neputință de trecut, ca să ajungă și ei maiștri.

Starea de calfă, deveni astfel tot mai mult o stare proprie și încetase de a mai fi o treaptă de trecere între ucenicie și patron. Când maiștri începură să-și ia rolul de capitaliști, urmarea firească fu că legăturile dintre dânsii și calfe începură să capete ceva din asprimea ce se arată mai târziu în lupta dintre exploa-tori capitaliști și proletari salariați.

Karl Kautsky.

Intr'o țară de producere numai pentru consumare (folosire) și risipă, clasele superioare (domnești) își câștigă așa de ușor viața, iar în vârful piramidei câștigă așa de ușor sutele de mii, și trăesc așa de bine și ușor economiceste, în cât e foarte natural ca în sufletul lor să se nască iluzia că în general în țara asta se trăește ușor și că țara e foarte prosperă, pentru că lor le merge atât de bine.

C. Dobrogeanu-Gherea.

„Adevărul“

este singura foaie românească, care apără interesele muncitorimeii. Fie-care muncitor român are datoria morală a o abona, ceti și răspândi pretutindeni.

Comitetul.

CRONICA.

— **Moartea unui deputat socialist austriac.** Săptămâna trecută a murit la Viena, tovarășul Anton Schlinger, deputat și consilier comunal. A fost un brav și vrednic luptător socialist. Regretatul a dat dovada ce e în stare energia proletară: Cu o voință de fier și-a făcut drum spre înălțimi, ridicându-se din pătura cea mai de jos. Insufletit pentru idealul socialist, cu o patimă aprinsă, și-a însușit o frumoasă cultură, ajungând apoi prin pricepera și cunoștințele sale în fruntea partidului. Tov. Schlinger a fost prețuit până și de protiv-

nicii săi, și pentru muncitorii cercului Florisdorf, unde a fost ales consilier comunal, a făcut mult bine. De aceea pierderea sa e atât de regretată. La înmormântarea regretatului tovarăș, a luat parte pe lângă reprezentanții partidului și organizațiilor socialiste — și președintele parlamentului austriac, primarul Vienei, și deputații din partidele burgheze. Sute de coroane au fost depuse în locașul de veci al regretatului tovarăș. Așa se cinstește în Austria meritele unui socialist. În Ungaria, vom aștepta încă multă vreme să vedem un președinte de parlament (un grof Tisza) făcând onorurile unui socialist dispărut dintre cei vii. Una e Austria, alta e Ungaria. Alte țări, alte moravuri.

— **Atentat contra moștenitorului de tron al Rusiei.** Ziarele rusești anunță de câteva zile că fiul țarului Nicolaie II, se află greu bolnav. O gazetă din Odesa află că nu este o boală naturală ce l-a trântit la pat pe moștenitorul de tron al Rusiei, ci băiatul de opt ani a fost victima unui atentat, săvârșit de un grădinar, anume Vasiliw. Acesta cu prilejul unei demonstrație la ziua nașterii a țareviciului — a fost rănit de polițisti. De atunci grădinarul jurase să se răsbune. Acum 3 luni, Vasiliw se oferă ca grădinar la curtea țarului. Fu primit și se folosi de cel dintâi prilej ca să atenteze la viața țareviciului, implântându-i pumnalul în piept.

Activitatea noastră.

Ședință comemorativă. Secțiunea română din Orăștie a partidului socialdemocrat din Ungaria, a comemorat al 8-lea an dela moartea poetului proletar D. Th. Neculuță Duminecă 20 Octombrie. Ședința s'a deschis la orele 7 seara, de tov. Ioan Herța, tov. I. Crețu a vorbit despre viața și talentul ce l-a avut poetul Neculuță. Au recetit apoi poeziile următoare: „Țigani“, „Cărăuși“ și „Suprema crimă“. Tov. Victor Stroescu, a declamat poezia „Martiri și călai“ cât și „La un vandalism antisemit“. Tov. I. Dănescu, a declamat poezia „Cor de robi“. Tov. Eva Herța, a declamat poezia „Părul“ de Neculuță. Tov. N. Florea, a recitat poezia „Spre țarmul dreptății“. Ședința sa terminat la orele 10 seara.

Fondul de agitație.

N. N. a donat pentru fondul de agitația suma de 2 coroane 10 fileri.

Secțiunea română din *Budapesta* ține întruniri, conferințe științifice și literare în fiecare Duminecă seara la ora 8. Iar în fiecare Marți seara se țin ședințele seminarului liber, în restaurantul Tautner. Ferenc în Népszinház-utca Nr. 9.

Secțiunea română din *Bragov*, ține conferințe științifice și literare în fiecare Marți seara la ora 7 în sala Clubului Muncitorilor din str. Porții.

Redactor-responsabil: **Joan Flueraș**

Tipografia Villágosság, societate anonyma, Budapest, VIII., Conti-utca 4.